

SENZACIONALNO & EKSKLUZIVNO



HRVATSKI TJEDNIK

VERITAS VINCIT

15. PROSINCA 2016. cijena 15 KN, BiH 4 KM, EU 3,50 €, CH 4,30 CHF, NL 4,20 € BROJ 638

17 godina nakon presude razotkrivamo lažne dokaze



**Dinko Šakić osuđen bez dokaza
u ime politike, a ne u ime zakona
SUDILO SE HRVATIMA I HRVATSKOJ**

ISSN 1845-3716



9 771845 371006 0 0 6 3 8

GROTESKNO I TRAGIČNO: Jasenovačke mrtve duše ustale, svjedočile protiv Šakića pa se ponovno vratile na popis žrtava. Nešto kao u Gogoljevim „Mrtvim dušama“. Jugoslavenski izvori ruše presudu Dinku Šakiću, odnosno hrvatsko pravosuđe ruši jugoslavenske izvore na kojima počiva rad JUSP Jasenovac

Istraživanje proveli Blanka Matković, M. Koić i Nikola Banić

Piše: DAMIR PEŠORDA



"Kreće Balkanska liga"

Ode li hrvatska nogometna liga u tzv. Balkansku, Hrvatska će definitivno okrenuti leđa osnivaču samostalne hrvatske državi Franji Tuđmanu, a njegovi će se predsmrtni strahovi pokazati proročanskim

Ovih dana je sedamnaestogodišnjica Tuđmanove smrti. Njegova veličina iz godine u godinu postaje sve jasnija, stoga ga domoljubi sve više poštuju, a "jugoljubi" sve više mrze. Povodom sedamnaeste godišnjice Tuđmanove smrti u *Večernjem* je listu objavljen intervju s posljednjim predstojnikom Tuđmanova ureda Ivicom Kostovićem. Kostović navodi da je Tuđman odbio ići na operaciju kako ne bi propao planirani posjet Vatikanu. Kostović kaže: "Međutim, predsjednik nije htio ići na pregled jer je smatrao da je misija u Vatikanu ključna za Hrvatsku. Tada se govorilo o Jugoslaviji, zapadnome Balkanu. Njemu je to bio glavni problem: zapadni Balkan i povratak u Jugoslaviju."

Tuđmanova bojazan od obnove Jugoslavije krajem devedesetih nazivana je paranojom, fiks idejom i slično. Međutim, sedamnaest godina kasnije vidimo kako je Tuđman bio dalekovidan, a njegova bojazan opravdana. Danas imamo zajedničke sportske lige sa Srbijom i ostalima, svu silu međusobnih dogovora koji na razne načine uvezuju prostore bivše države, mediji izvješćuju o događajima u Srbiji i Bosni i Herce-

govini, čak i više nego o događajima u Istri ili Slavoniji, političari kao mantru ponavljaju besmisleni tezu da je naš interes da susjedstvo što prije uđe u EU. Kao da se nakon toga ulaska ponovno ne bi našli u istoj široj zajednici, s mnoštvom već uspostavljenih formalnih i neformalnih veza! Te veze bi faktičke prostor bivše Jugoslavije ponovno učinili jedinstvenim, s dominantnim srpsko-jugoslavenskim elementom.

Kao ilustraciju koliko je ta svijest o jedinstvu *Regiona* uznapredovala, navest ću dva naslova iz *Večernjega lista* u kojemu je objavljen i intervju s doktorom Kostovićem. Prvi naslov je "Kreće balkanska liga, Uefa pripremila novac za nju", drugi naslov je "Preminula Esma Redžepova". Mnogi ne će ni zapaziti ništa sporno u ovome drugom naslovu. Reći će da je normalno da hrvatske novine na udarnome mjestu donesu vijest o smrti poznate romske pjevačice. Međutim, kad ste zadnji put pročitali vijest o smrti nekoga mađarskoga ili austrijskoga pjevača? Ja se ne sjećam takve vijesti. Znači li to možda da u Mađarskoj i Austriji nema pjevača? Ako smo već srednjoeuropska država, Mađarska i Austrija bi nam trebale biti bliže od Makedonije.

S Mađarskom i Austrijom provedli smo stotine godina u istoj državi, dok smo u Jugoslaviji bili samo sedamdesetak godina. Sedamdesetak nesretnih godina po hrvatski narod.

N o dok je drugi naslov samo pokazatelj hrvatske medijske osjetljivosti prema prostoru bivše države, prvi je naslov upravo zloguk. Njime se najavljuje eutanazija hrvatskoga nogometa i njegovo polagano potonuće u zapadnobalkansko sivilo. Napadi na hrvatski nogomet traju već dugo, pri tomu se nisu birala sredstva, na sve se načine nastojalo hrvatski nogomet utjerati u jugoslavenski tor. U tu su svrhu instrumentalizirani i nogometni navijači, a nije se prezalo ni od toga da se hrvatsku reprezentaciju pokuša izbaciti s velikih natjecanja. Na taj su način, izgleda, smekšani i vodeći ljudi u hrvatskome nogometu dočim se o regionalnoj ligi govori kao već gotovoj stvari. Što je još poraznije za Hrvatsku, radni je naslov cijeloga tog projekta – Balkanska liga! Obistini li se to, Hrvatska će definitivno okrenuti leđa osnivaču samostalne hrvatske državi Franji Tuđmanu, a njegovi će se predsmrtni strahovi pokazati proročanskim.

SENZACIONALNO
I EKSKLUZIVNO

RUŠE LI PODATCI JUSP-a JASENOVAC OPTUŽNICU I PRESUDU DINKU ŠAKIĆU? (1)

Osam godina nakon smrti i 17 godina nakon presude:

Dinko Šakić osuđen je bez dokaza, u ime politike, a ne u ime zakona i pravde. Nije se sudilo samo njemu već Hrvatskoj i Hrvatima



GROTESKNO I TRAGIČNO: Jasenovačke mrtve duše ustale, svjedočile protiv Šakića pa se ponovno vratile na popis žrtava. Kao u Gogoljevim „Mrtvim dušama“

**Autori: BLANKA MATKOVIĆ,
M. KOIĆ i NIKOLA BANIĆ**

Nama žurno treba novu oluja i lustracija našega društva, izjavio je predsjednik Hrvatskog etičkog nacionalnog sudišta prof. dr. Zvonimir Šeparović pred punom dvoranom Hrvatske katoličke misije u Offenbachu u lipnju 2015.¹

Šeparović je bio u pravu. Hrvatskoj doista treba nova oluja i to takva koja će neizostavno dovesti do revitalizacije, odnosno preporoda hrvatske kulture i znanstvene misli, ali i našega mentalnog sklopa. Riječ je o neminovnome dijelu odrastanja u svim mladim demokracijama, a katarza kroz koju hrvatsko društvo mora proći nemoguća je bez revizije povijesti koja će nam omogućiti da shvatimo što smo od naših predaka naslijedili i kakvu bolju budućnost na takvim spoznajama možemo izgraditi. No što to točno iz povijesti možemo naučiti ako imamo opravdanoga razloga sumnjati u „dogmatsku“ i zacementiranu inačicu povijesti, i to u društvu u kojemu se prirodan tijek znanstvenoga istraživanja, dakle revizija, sustavno nameće kao razlog za osudu i linč?

U hrvatskoj modernoj povijesti mnogo je primjera koji bi nam mogli poslužiti za temeljitu analizu ovakve žabokrečine u koju su hrvatske humanističke i društvene znanosti gurnute nakon komunističkog osvajanja 1945. No među njima je i jedan koji je u ne tako davnoj prošlosti izazvao veliku pozornost medija – suđenje **Dinku Šakiću**. Odvijalo se to pod budnim okom sveprisutnog **Efraima Zuroffa**, direktora Centra Simon Wiesenthal koji je od argentinskih vlasti tražio Šakićevo uhićenje. Šakić je uhićen 30. travnja 1998. u svom domu u Argentini i to na datum kada se obilježava Dan hrvatskih političkih uzni-ka, a Hrvatska je podnijela zahtjev za njegovo izručenje na koje je Šakić pristao. U svibnju 1998., dok je Šakić još sjedio u argentinskome pritvoru, pojedini hrvatski novinari izvješćivali su o „desničarskome hrvatskom

proljeću“ kada se obilježavaju „datum iz Drugog svjetskog rata i njegova kraja“ i u kojemu su „likvidacije kvilinga, kao i tzv. Križni put (...) važne točke u desničarskoj ideologiji“. ² Isti autor zaključio je tada da će Šakićevo izručenje „sigurno dodatno razbuktat desničarske duhove“. No umjesto „desničarskih duhova“ temeljita analiza Šakićeve optužnice i presude otključava ormar prepun komunističkih izmišljotina i konstrukcija kakvima se hrvatski javni prostor, **osam godina** nakon Šakićeve smrti, još uvijek truje.

Šakić je izručen Hrvatskoj 18. lipnja 1998. i smješten u zagrebački zatvor Remetinec. Već sutradan na zagrebačkome Županijskom sudu održano je prvo ročište na kojemu

zapovjednika nije odlučilo teretiti za genocid, nego za ratni zločin nad civilnim stanovništvom“, nastavio je Đikić zaključivši da „pravni stručnjaci, koji su proučili rješenje o provođenju istrage, smatraju da Šakića ne će biti teško braniti ako se ne pronađu novi čvrsti dokazi“ kojih „trenutačno nema, a bolji poznavatelji naravi hrvatskog policijsko-pravosudnog aparata tvrde da ne će ni biti pronađeni“.⁴

Sudac Dražen Tripalo i njegovo obrazloženje

Đikić nije slučajno bio u krivu jer svaki bolji poznavatelj naravi policijsko-pravosudnih aparata u bivšim komunističkim zemljama zna kako će „dokazi“ po potrebi uvijek biti pronađeni. U listopadu 1999., nakon

Istraživanjem smo otkrili kako su navodne Šakićeve žrtve stradale prije ili nakon njegovog zapovijedanja logorom Jasenovac. Jugoslavenski izvori ruše presudu Dinku Šakiću, odnosno hrvatsko pravosuđe ruši jugoslavenske izvore na kojima počiva rad JUSP Jasenovac

se Šakić branio šutnjom. Suđenje je započeto u ožujku 1999., a nakon čitanja optužnice Šakić je izjavio da se ne osjeća krivim niti za jedno inkriminirano djelo.³ „Suđenje Šakiću (...) ima, naime, izvanredne izgleda da se izrodi u najobičniju sudsku farsu“, pisao je već 1998. novinar **Ivica Đikić** koji je svoj stil izbrusio u Feral Tribuneu, Novom listu i srpskim Novostima. „Državno odvjetništvo Dinka Šakića, inače, tereti za dvanaest, što pojedinačnih, što skupnih, likvidacija u Jasenovcu i Staroj Gradiški, ali je samo u dvama slučajevima uspjelo identificirati imena žrtava“, istaknuo je Đikić navevši da je riječ o hrvatskome piscu **Mihovilu Pavleku Miškini** i crnogorskome liječniku **Mili Boškoviću**. „Čini se, dakle, da je optužni prijedlog postavljen na prilično krhkim nogama, a to više što Državno odvjetništvo bivšega jasenovačkog

šestomjesečne rasprave, Sudsko je vijeće nakon trodnevnoga vijećanja proglasilo Šakića krivim za počinjeno kazneno djelo protiv čovječnosti i međunarodnoga prava – ratni zločin protiv civilnoga stanovništva i osudilo ga na maksimalnu kaznu od **20 godina zatvora** u koju je uračunano vrijeme provedeno u pritvoru. Ovakva presuda donesena je, kako je to u obrazloženju navedeno, zato što je Šakić u zbivanjima Drugoga svjetskog rata, tijekom kojega je na području tadašnje NDH, provođenjem rasnih zakona i zakonski odredaba protiv tzv. „nepoćudnih i pogibeljnih osoba“, u vremenu od 1941. do 1945. u logor Jasenovac internirano, zlostavljano, mučeno i poubijano više desetaka tisuća civila, uglavnom Židova, Roma, Srba i Hrvata, a nakon što je od veljače 1942. do travnja 1944., kao pripadnik i časnik „Ustaške obrane“, u zapovjedništvima logora Stara Gradiš-

ka i Jasenovac obnašao razne dužnosti te kao **zapovjednik logora Jasenovac u razdoblju od svibnja 1944. do 28. listopada 1944.** zlostavljao, mučio i ubijao zatočenike, bilo da je takve radnje osobno naređivao i sudjelovao, bilo da kao zapovjednik nije ništa poduzimao da u tome spriječi podređene. Proglašen je krivim i zbog loših uvjeta u logoru usred čega je od gladi, teškoga fizičkog rada, zlostavljanja i mučenja stradao neutvrđen broj logoraša. Na Graniku, Gradini i drugim logorskim stratištima likvidirani su bolesni i radno nesposobni, a navode se i odvođenja zatočenika u objekt zvonaru, gdje su mučeni i zlostavljani do smrti. „Šakić je bio vrh piramide i nedvojbeno je imao pravo odlučivati o svemu što se zbivalo u logoru. Ubijanja logoraša nisu bili ekscesi, nego su se događala sustavno, iz njegovo znanje“, istaknuo je predsjednik Sudskog vijeća Županijskog suda u Zagrebu **Dražen Tripalo**. Sudsko vijeće zaključilo je da je nepobitno dokazano da je optuženik 21. rujna 1944. naredio vješanje dvadesetorice zatočenika iz skupine dr. Mile Boškovića, kojega je osobno ubio, kao i jednoga logoraša kojemu nije utvrđen identitet, a zbog krađe klipa kukuruza. Također je kriv što su po njegovoj naredbi obješeni **Albert Izrael** i Židov po imenu **Nisim**, kao i za izdvajanje dvojice židovskih zatočenika **Avrama Montilja** i **Leona Perere**, koje je potom osobno usmrtio hicima iz pištolja. Tripalo je rekao da **točan broj žrtava Jasenovca nije bilo moguće utvrditi**, ali da **Sudsko vijeće smatra da je „broj od nekoliko desetaka tisuća žrtava kao rezultat parcijalnih žrtava i svjedočenja najmanji mogući“**.⁵ Šakićevi branitelji po službenoj dužnosti **Ivan Kern** i **Branko Šerić** najavili su žalbu istaknuvši kako će u njoj „isticati da iz obrazloženja presude ne proizlazi utvrđeni broj žrtava, što znači da je moguća brojka i ništica, a tada nema ni kaznenog djela“.⁶ Osuđeni Šakić nije bio iznenađen presudom. U razgovoru za *Slobodnu Dalmaciju* 2001. izjavio je kako se „sudac Tripalo morao truditi da nađe pravni okvir potreban za osudu, koja je izrečena pod pritiskom stanovitih međunarodnih čimbenika i na temelju lažnih, ‘dresiranih’ svje-

doka i falsificirane dokumentacije po Ozni i Udbi“.⁷ Šakić se osvrnuo i na ulogu medija tijekom njegova procesa, kako je spomenuto u uvodu ovoga teksta, a kakvoj svjedočimo i danas – nasilje, osuda i linč svega onoga što odudara od „prihvaćenog“. Istaknuvši da je hrvatska Vlada pod velikim političkim i ekonomskim ucjenama bila prisiljena osuditi ga na dugogodišnju zatvorsku kaznu, Šakić je izrekao pro-ročanske riječi: „Postojali su razlozi da se demonizira NDH, kao što se to danas čini s RH“. Uostalom, ne svjedočimo li tome svakodnevno?

Ivica Đikić je u jednome nehotice ipak bio u pravu. Šakićevo suđenje doista se pretvorilo u najobičniju **sudsku farsu** koja je bila **pokušaj cementiranja najnovijega jasenovačkog mita** i to zato što je takvo bilo mišljenje Sudskog vijeća, a ne zato što je presuda bila opravdana arhivskim i drugim izvorima. Detaljnom analizom Šakićeve optužnice i presude⁸ ustanovili smo brojne kontradiktornosti između podataka iz Šakićeve optužnice i pre-



sude te onih iz jugoslavenskih i drugih izvora. Među njima su i podatci za barem tri od četiri poimenične Šakićeve navodne žrtve koji svjedoče da su ubijeni prije ili nakon njegova zapovijedanja logorom Jasenovac iako je Šakić, podsjećamo, terećen samo za radnje počinjene u razdoblju kada je tu dužnost obnašao. Ako su navodi iz optužnice ipak točni, izjave svjedoka istinite, a presuda utemeljena na nepobitnim dokazima, tada je riječ o teškim

pogreškama popisivača Saveznoga zavoda za statistiku, Javne ustanove Spomen-područja (JUSP) Jasenovac i Yad Vashema. No također je potrebno naglasiti da se njihovi podatci dobrim dijelom oslanjaju upravo na izjave tih istih svjedoka. Ukratko, **jugoslavenski izvori ruše presudu Dinku Šakiću, odnosno hrvatsko pravosuđe ruši jugoslavenske izvore na kojima počiva rad JUSP Jasenovac** doslovno ih nazivajući „kontrolnim“, a ne krunskim dokazima. Stoga je revizija povijesti nužna ne bi li se konačno ustanovilo što istina jest.

Utvrđivanje identiteta za jednu osobu za Sud nemoguća misija

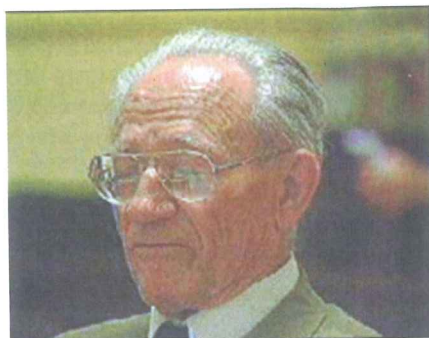
O tomu svjedoči i jedan drugi podatak. Unatoč tomu što je Sudsko vijeće zaključilo da su u Jasenovcu likvidirani „desetci tisuća ljudi“, pokazalo se da je utvrđivanje identiteta jedne od navodnih Šakićevih žrtava – kaplара Nisima, o kojemu ćemo detaljnije

pisati u ovoj analizi – bilo za sud nemoguća misija, no ne i jedini sudski propust. Šakićevo ime javlja se već u dokumentima **Zemaljske komisije za utvrđivanje zločina okupatora i njihovih pomagača (ZKRZ)** iz 1945. U kolovozu iste godine Komisija je donijela Odluku o utvrđivanju zločina okupatora i njihovih pomagača pod **Zh. brojem 9947** koja se odnosila na **Antu Pavelića**, a ista je pronađena u dosjeu Ante Pavelića koji se čuva u

Hrvatskom državnom arhivu, fond 1561, SDS RSUP SRH.⁹ U istom dosjeu nalaze se i popisi djece, žena i staraca navodno ubijenih u logorima Jasenovac i Stara Gradiška. Prema tim podacima, u Jasenovcu je stradalo 7 099 osoba, a u Staroj Gradiški 2 829 osoba. Ukupno je, dakle, riječ o **9 928 osoba**, ne računajući muške osobe u dobi između 14 i 70 godina koje u tom popisu nisu popisane, a ne „desecima tisuća“.

Popise žrtava potpisao je tadašnji načelnik pravnog odjela Državnog sekretarijata za pravosudnu upravu Narodne republike Hrvatske savjetnik **dr. Bogdan Zlatarić**, doktor prava koji se školovao u Zagrebu i Parizu. Po povratku u Jugoslaviju radio je kao sudac, a zatim je postao savjetnik u Ministarstvu pravosuđa. Na Pravnome fakultetu u Zagrebu počinje predavati od 1954., a 1957. izabran je za izvanrednoga profesora kaznenog prava. Kao stručnjak za međunarodno kazneno pravo sudjelovao je u donošenju nizu međunarodnih konvencija kao što je na primjer Deklaracija o zaštiti svih osoba od mučenja i drugoga okrutnog, nečovječnog i ponižavajućega postupanja ili kazne (Rezolucija UN 3452 (XXX) iz 1975.). Od 1950. dr. Zlatarić aktivno sudjeluje u reformiranju jugoslavenskog kaznenog prava, pri čemu se posebno ističu Krivični zakonik iz 1951. te Krivični zakon SFRJ i Krivični zakon SR Hrvatske koji su stupili na snagu sredinom 1977. Ti zakoni su, uz određene izmjene, 1991. preuzeti u kazneno zakonodavstvo Republike Hrvatske.¹⁰ Podatci iz Zlatarićeva životopisa datiraju spomenuti dokument u razdoblje između 1946. kada je uspostavljena Narodna Republika Hrvatska i vjerojatno 1954. kada je Zlatarić počeo predavati na zagrebačkom sveučilištu. No da je rad na Pavelićevoj optužnici nastavljen i kasnije dokazuje podatak da je u pripremi Pavelićeve optužnice, odnosno ispitivanju svjedoka sudjelovao i tadašnji sudac Kotarskog suda u Krapini **Zvonko Šeparović**. Riječ je o istome **Zvonimiru Šeparoviću** s početka ovoga teksta koji je prema navodima iz svoga životopisa od 1955. do 1961. bio djelatnik Kotarskog suda u Krapini,

Zastupnik optužnice Janjko Grlić u ime Dorha zaključio je na temelju 'istraživanja' Vladimira Žerjavića kako je tijekom 1944. u Jasenovcu ubijeno, poginulo, umrlo i nestalo 4 093 osobe, od kojih 2 401 tijekom Šakićeva zapovijedanja logorom od travnja do listopada iste godine. A Žerjavić se, pokazalo se, koristio prvenstveno jugoslavenskim monografijama i popisima koje nije moguće dobiti na uvid i provjeriti



Okružnog suda u Zagrebu i Okružnog suda u Karlovcu.¹¹

1985. Šeparović je osnovao **Jugoslavensko viktimološko društvo** koje je 1989. objavilo knjigu ekonomista i demografa **Vladimira Žerjavića** „Gubici stanovništva Jugoslavije u drugom svjetskom ratu“ čime se taj autor nametnuo kao glavni autoritet za temu ljudskih gubitaka bivše Jugoslavije u Drugome svjetskom ratu. No Žerjavićev rad temeljitije je kritici već početkom 90-ih podvrgnuo **prof. Kazimir Katalinić** koji je u svojoj knjizi „Argumenti: NDH, BiH, Bleiburg i genocid“ (Zagreb, 1993.) upozorio na niz teških Žerjavićevih metodoloških pogrešaka i površnost u radu te ga prozvao za plagiranje rasprave **Bogoljuba Kočovića** objavljene 1985. pod naslovom „Žrtve drugog svjetskog rata u Jugoslaviji“.¹² Katalinićeva kritika u Hrvatskoj uglavnom je ostala prešućena, no Žerjavićev rad se iznova našao pod povećalom, kada je 2002. ljubljanski Institut za suvremenu povijest objavio djelomične podatke istraživanja na temelju kojih se moglo zaključiti kako je ukupan broj stvarnih slovenskih ratnih gubitaka u Drugom svjetskom ratu oko 80 000 nasuprot Žerjavićevih procijenjenih 40 000 demografskih gubi-

taka, u koje se ubrajaju ne samo ratom izazvane pogibelji, već i pad nataliteta te migracije. Ništa preciznije nisu bile Žerjavićeve procjene broja žrtava u Bosni i Hercegovini 1992.-1995.

Žerjavićeva i Kolanovićeva „vjerodostojnost“

No unatoč kritikama s kojima se Žerjavićev rad suočio od samog tiskanja njegove knjige, upravo se navedeni autor pojavio kao jedan od svjedoka na Šakićevu suđenju gdje je ustvrdio da je, istražujući broj žrtava Drugoga svjetskog rata na području bivše Jugoslavije i to po podacima rođenih i umrlih koji su se vodili do 1939., procjeni prirasta stanovništva za vrijeme rata te popisom preživjelog stanovništva iz 1948., došao do podataka od ukupno 1 027 000 žrtava, od čega je, **59 188 stradalih u jasenovačkom i starogradiškom logoru**. U istraživanju se koristio i sa 140 monografija, koje je pronašao u bivšem Institutu za povijest radničkog pokreta te zbirnim popisom republičkih Zemaljskih komisija za utvrđivanje zločina okupatora i njihovih pomagača iz 1946. koji nikada nije objavljen. Zbirom svih monografija došao je do podatka da je u Jasenovcu i Staroj Gradiški stradalo

od 48 000 do 52 000 Srba, oko 13 000 Židova, 12 000 Hrvata i 10 000 Roma. Napomenuvši da su njegovi podatci od 25 do 30 posto manjkavi, Žerjavić je zaključio da je u ta dva logora stradalo **maksimalno 85 000 osoba** i da se niti jednim novim istraživanjem ne bi došlo do većeg broja.¹³ Žerjavićevu brojku na suđenju Dinku Šakiću prihvatio je i **Ivo Goldstein**.¹⁴ Time su bili postavljeni temelji jednome **novom jasenovačkom mitu**, onome po kojemu konačna brojka žrtava ne smije pasti ispod 80 000 i onome kojeg je hrvatskoj javnosti davne 1989. serviralo Jugoslavensko viktimološko društvo Zvonimira Šeparovića, jednoga od suradnika na pripremi optužnice protiv Ante Pavelića. Na temelju Žerjavićevih „istraživanja“, zastupnik optužnice **Janjko Grlić** zaključio je u ime Državnog odvjetništva RH (DORH) da je tijekom 1944. u Jasenovcu ubijeno, poginulo, umrlo i nestalo 4 093 osobe, od kojih 2 401 tijekom Šakićeva zapovijedanja logorom od travnja do listopada iste godine.¹⁵ Dorhu je manje bilo važno to što se u svojim istraživanjima Žerjavić koristio prvenstveno jugoslavenskim monografijama, a jedini arhivski izvor bio mu je popis prve jugoslavenske komisije iz 1946.

Tijekom suđenja preslušavani su i drugi svjedoci koji su detaljnije govorili o radu Zemaljske komisije iz 1946. Među njima je bio i **Josip Kolanović**, tadašnji ravnatelj Hrvatskog državnog arhiva (HDA) u Zagrebu, koji je ustvrdio da „za Jasenovac ne postoji pojedinačni popis žrtava (...), ali je tijekom rada komisije sačinjena tzv. **bilježnica** u kojoj je naznačen broj žrtava porijeklom s područja tadašnje Narodne Republike Hrvatske koje su stradale u velikim logorima – Auschwitzu, Dachau i Jasenovcu“. Na glavnoj raspravi svjedok je dodao da je bilježnicu pripremio „vjerojatno netko iz ZKRZ“ iako u njoj nisu navedeni brojevi žrtava po mjesecima već samo po godinama. Taj je broj za područje tadašnje NRH 1944. iznosio 2 167 osoba, odnosno ukupno **15 792**.¹⁶ Dakle krunski dokaz protiv Šakića, i to onaj koji je služio kao polazišna točka svjedoku Žerjaviću, bio je zbirni popis komisije koja je „vjerojatno“ odgovorna i za nastanak „bilježnice“

za koju se ustvari ne zna tko je i kada pripremio. Osim toga, poimenični popis žrtava u istoj ne postoji, kao ni broj žrtava po mjesecima iz čega proizlazi da je nemoguće ustvrditi koliko je žrtava iz famozne „bilježnice“ stradalo u vrijeme kada je Jasenovcem zapovijedao Šakić. Štoviše, sam Kolanović istaknuo je da je dokumentacija Zemaljske komisije, dakle ona na kojoj se temelji Žerjavićevo istraživanje, najvećim dijelom pripremana za temelju iskaza svjedoka.¹⁷ Brojne konfuzne i kontradiktorne podatke iz dokumenta Zemaljske komisiji prepoznao je čak i hrvatski sud koji je ustvrdio da je svu dokumentaciju ZKRZ-a moguće koristiti samo kao „kontrolni dokaz“, dakle, „samo u cilju provjere i eventualno potvrde utvrđenja kao bi proizlazila iz drugih, neposrednih dokaza“. No kako onda objasniti da je Dorh broj ubijenih tijekom Šakićeva zapovijedanja logorom zaključio upravo na Žerjavićevim „istraživanjima“ temeljenima na sudskome „kontrolnom dokazu“, a ne nekim drugim dokazima?

Ne bi li se verificirala Žerjavićeva „istraživanja“, sud se temeljitije pozabavio popisom žrtava Drugoga svjetskog rata koji je, radi prikupljanja podataka za potrebe pregovora s Njemačkom o naknadi ratne štete, provela 1964. vlada bivše SFRJ. U tome popisu prikupljeni su podatci o imenima i prezimena osoba ubijenih ili nastradalih i u logoru Jasenovac, a ukupan broj žrtava Jasenovac i Stare Gradiške iznosio je nešto manje od **60 000**, od kojih je 1944. u Jasenovcu stradalo 4 093 osobe. Iz ovoga proizlazi da su se Žerjavićevi navodi na sudu ipak temeljili i na istraživanju iz 1964., a ne samo onome iz 1946. S obzirom na značaj toga popisa iz 1964., pogledajmo o kakvu se istraživanju doista radilo.

Kolanović je ustvrdio da je na izradi popisa sudjelovalo 30 000 popisivača na prostoru čitave bivše Jugoslavije, od kojih 7 000 u Hrvatskoj. Oni su trebali ispitati sve moguće izvore podataka o stradalim osobama i provjeriti ih, a Kolanović je ocijenio da je to „istraživanje obavljeno vrlo savjesno te da su njegovi rezultati vjerodostojni“. Ako je to doista tako, zbog čega sud nije prihvatio podatak o stradanju

Leona Perere, koji je upravo prema podacima iz 1964. navedenima na mrežnoj stranici JUSP Jasenovac i Yad Vashema stradao godinu dana prije nego ga je navodno osobno ubio Dinko Šakić? Prema Kolanovićevim „vjerodostojnim“ podacima iz 1964. u Jasenovcu je 1944. stradao i Vrgorčanin **Marko Radić** Ivanov. To je doista neobično uzme li se u obzir činjenica da je još 1946. Zemaljska komisija donijela Odluku o utvrđivanju zločina okupatora i njihovih pomagača u kojoj je istaknuto da je on bio „član ustaškog policijskog terorističkog aparata (...) koji je hapsio, mučio, odvodio u konc. logore građane, naročito pripadnike i saradnike NOP“ te je streljan u logoru Jasenovac.¹⁸ U kojem logoru Jasenovac je likvidiran „ustaški detektiv“ i „ratni zločinac“ Marko Radić? U Šakićevu ili poslijeratnome logoru Jasenovac?¹⁹

O „vjerodostojnosti“ i *modus operandi* jugoslavenskih istraživanja općenito svjedoče i podaci **Projekta „Dotršćina“** (1980.-1985.) o žrtvama fašističkoga terora na zagrebačkome području. U svome stručnom radu koji je pod naslovom „*Holocaust in Croatia – Documentation and research perspectives*“ Kolanović objavio u Arhivskome vjesniku u studenome 1996., autor je istaknuo kako je za potrebe istraživanja pregledan sav relevantniji arhivski materijal u Hrvatskome državnom arhivu, kao i dokumentacija koja se čuva u drugim institucijama u Zagrebu i Beogradu, odnosno preko 7 000 kutija arhivskog gradiva i drugih materijala.²⁰ No dokumenti lokalnih arhiva očito su bili ignorirani jer upravo je u Državnome arhivu u Splitu pronađen sudski spis iz 1957. u kojemu je navedeno da je 1943. **Andrija Rogošić**, rođen 1918. u Dugopolju, uhićen od strane Nijemaca u Zagrebu te njegova sudbina ostaje nepoznata.²¹ No prema podacima Projekta „Dotršćina“ isti je likvidiran u Jasenovcu 1945. te je njegovo ime upisano u popis žrtava KCL Jasenovac na mrežnoj stranici JUSP Jasenovac.²² U tekstu autora **Nikole Banića** i **M. Koića** „*Jasenovačko omalovažavanje Vukovara*“, objavljenome u *Hrvatskome tjedniku* 1. prosinca 2016., navedeno je dvadesetak imena navodnih žrtava

Svjedok **Josip Kolanović**, ravnatelj Hrvatskoga državnoga arhiva, ustvrdio je kako je na izradi popisa žrtava sudjelovalo 30 000 popisivača na prostoru čitave bivše Jugoslavije, od kojih 7 000 u Hrvatskoj i da su rezultati vjerodostojni. Ako je to tako, zbog čega sud nije prihvatio podatak o stradanju **Leona Perere**, koji je upravo prema podacima iz 1964. navedenima na mrežnoj stranici JUSP Jasenovac i Yad Vashema stradao 1943. godine, godinu dana prije nego ga je navodno osobno ubio Dinko Šakić? Prema Kolanovićevim 'vjerodostojnim' podacima iz 1964., u Jasenovcu je 1944. stradao i Vrgorčanin **Marko Radić Ivanov**. A 1946. Zemaljska komisija zaključila je kako je on bio 'član ustaškog policijskog terorističkog aparata' (...) te je strijeljan u logoru Jasenovac. U kojemu logoru Jasenovac je likvidiran 'ustaški detektiv' i 'ratni zločinac' **Marko Radić**? U Šakićevu ili poslijeratnome logoru Jasenovac?



SPOMEN PODRUČJE **jasenovac** MEMORIAL SITE

POIMENIČNI POPIS ŽRTAVA KCL JASENOVAC 1941-1945. » PREGLED I PRETRAGA POIMENIČNOG POPISA ŽRTAVA KCL JASENOVAC 1941-1945.

SPOMEN PODRUČJE JASENOVAC DJEJATNOST POIMENIČNI POPIS ŽRTAVA KCL JASENOVAC 1941-1945. SPOMEN OBILJEŽJA KCL JASENOVAC KCL JASENOVAC PITAJU NAS VJESTI KONTAKT INFO LINKOVI

JAVNA NABAVA

PREGLED I PRETRAGA POIMENIČNOG POPISA ŽRTAVA KCL JASENOVAC 1941-1945.

Parametri pretrage:

Prezime: perera Ime: leon

Općina rođenja: Mjesto rođenja:

Godina rođenja: Logor:

Perera Leon

Prezime: LEON Ime: AVRAM Rođen: 1914 Općina rođenja: SARAJEVO Mjesto rođenja: SARAJEVO Narodnost: ŽIDOV

Način smrti: UBIJEN Stradao: OD USTAŠA God. smrti: 1943

Mjesto stradanja: U LOGORU Logor: JASENOVAC Stratište:

1 od 1

God. smrti: 1943

11.3. Podalineja 2 alineje 5 činjeničnog opisa radnje kaznenog djela u izrici presude

O "nastupu" logoraša održanom povodom navodnog bijega zatočenika Ive Volnera iskazalo je nekoliko ispitanih svjedoka.

Tako je svjedok Josip Erlih iskazao³ da su u **proljeće 1944. g.** ustaše iz logora izvele Ivu Volnera, grupnika u građevinskoj grupi koji je dobro svirao harmoniku, kako bi im svirao u Dubici. Svjedok ne zna je li to bilo učinjeno uz znanje zapovjednika logora ili ne, ali sjeća se da je dan kasnije Volner bio donesen na nosilima u logor. Zapovjednik logora optuženi Šakić bio je ljut i rekao da je Volner pokušao bježati te je naredio "nastup" logoraša koji je za ovog svjedoka bio najteži. Svi zatočenici su se oko 18,00 sati skupili u "nastup", a optuženi Šakić ispitivao je logoraše iz građevinske grupe tko je od njih znao za Volnerov bijeg, tko se s njime družio i slično. Međutim, nitko od logoraša iz te grupe nije ništa odgovarao. Građevinska grupa je tada otpuštena, a svi logoraši koji su svirali skupljeni su u jedan kut. Rečeno je da, budući da je Židov pokušao bježati, svi Židovi stanu u trored, pa je većina Židova to i učinila. Erlih je, u strahu, ostao u svojoj grupi iz ciglane. Međutim, tada je optuženi Šakić zapovjedio da mu donesu loutomat "askericu", a pisaru da mu donese knjigu logoraša Židova. Erlih se prepaao pa je i on stao u trored s ostalim Židovima. Tada se vjerojatno dogodilo da je netko od logoraša, budući da su proljevi bili česti, od straha obavio nuždu u hlače, a drugi logoraš se ovome nasmijao - moguće je i da se radilo samo o grimasi. Međutim, sad se ne sjeća. Erlih je rekao: "Šakiću, smijti ti se", nakon čega je optuženi Šakić ovoj dvojici logoraša rekao: "Svi su zamjenjivi, pravac 'zvonara'". Jedan logoraš iz grupe prozvanih pokušao je izaći kako bi se odvojio od te grupe, ali je bio pogođen. I muzičari i prozvani Židovi bili su svi odvedeni u "zvonaru" a od svih njih spasila su se možda samo dvojica logoraša od kojih se svjedok sjeća Arpada Vajsa. Ostali su bili likvidirani, ali svjedok ne zna da li na graniku ili u Gradini. Izdvojenih Židova i glazbenika koji su odvedeni u "zvonaru" bilo je 25 do 30, a osim spomenutog Arpada Vajsa Erlih se imenom sjeća jednog Altarca, te jednog

Leonu Pereru

iz logora Jasenovac i Stara Gradiška koji su umrli na nekom drugom mjestu i/ili nakon Drugoga svjetskog rata, a zadnja od navedenih žrtava umrla je 2007. u Zagrebu, dakle gotovo deset godina nakon suđenja Dinku Šakiću. Najveći broj tih lažnih žrtava nastao je upravo „istraživanjima“ Projekta „Doprščina“. Stoga je potrebno preispitati rezultate navedenoga istraživanja i zapitati se je li spomenuti projekt ustvari bio zadnji pokušaj komunističkoga režima da, premda već u smrtnome hropcu, još jednom propagandnom ofenzivom udari na Hrvate, ocni ih i prikaže genocidnim zločincima, a time i lakšim metama u planiranoj okupaciji Hrvatske.

Više od 10.000 nepouzdatih i lažnih žrtava na popisu

Stoga ćemo još jednom postaviti ključno pitanje: koliko su doista vjerodostojni podaci na temelju kojih je Sudsko vijeće zaključilo da je „broj od nekoliko desetaka tisuća žrtava (...) najmanji mogući“ i Dinka Šakića osudilo na 20 godina robije pripisavši mu usput likvidaciju osoba koje su u trenutku navodnoga ubojstva već odavno bile mrtve ili nije uopće do-

kazano da su ikada postojale? Možemo li se uopće pouzdati u rezultate istraživanja iz 1964. na temelju kojih je, između ostaloga, Šakić i osuđen ako se prikupljeni podaci čuvaju daleko od očiju javnosti, u Beogradu te uopće nisu dostupni znanstvenicima, zbog čega se o metodologiji i vjerodostojnosti istih ništa ne može niti reći? Ovo je veoma važno pitanje jer upravo se, kako je istaknuto na mrežnoj stranici, na tom popisu temelje brojni navodi JUSP Jasenovac.

Prema mrežnoj stranici JUSP Jasenovac tvrdi se kako je do ožujka 2013. godine prikupljeno 83 145 imena stradalih logoraša²³, a krajem 2016. ima ih šestotinjak više. To naravno nisu točne brojke jer u popisu se nalazi više od 2 000 navodnih žrtava bez navedenoga prezimena i još nešto manje od 1 300 navodnih žrtava bez navedenoga osobnog imena, ukupno oko 3 300 navodnih žrtava bez imena i/ili prezimena koji su na temelju nepoznatih kriterija, ali s jasnim motivom dospjeli na popis. To znači da na popisu ima tek nešto više od 80 000 navedenih imena i prezimena navodnih žrtava. Koliko su uvjerljivi ovi NN podatci, vidi se na primjeru sela **Pavličani**. Prema popisu iz 1991., u selu su živjeli goto-

vo isključivo Hrvati, četiri stanovnika koji se nisu nacionalno izjasnili i jedan nepoznate nacionalnosti.²⁴ U jasenovačkome popisu nalazi se 139 navodnih žrtava iz toga hrvatskog sela, a svi su Romi bez imena i prezimena. Od toga je 59 NN-djece i simetričan broj od po 40 NN-muškaraca i NN-žena. Selo Pavličani je prije Drugoga svjetskog rata imalo 158 stanovnika, a na prvome popisu nakon rata imalo je 220 stanovnika.²⁵ To znači da je nakon Drugoga svjetskog rata unatoč navodnog stradanja gotovo 90 posto predratnoga stanovništva toga sela došlo do relativnoga povećanja broja stanovništva sela za 62 stanovnika ili za gotovo 40 posto u odnosu na predratni broj, a stvarnoga povećanja od 10 puta u odnosu na pretpostavljeno preživjelo stanovništvo. Ovu anomaliju možda bi mogao objasniti neki stručnjak Žerjavićeva kalibra. Inače navedena simetrija s odnosom NN-muškaraca i NN-žena nije specifična samo za Pavličane već isti primjer imamo u jasenovačkom popisu kad se izdvoje nepouzdati podaci označeni zvjezdicama za NN-muškarce* i NN-žene* što ukazuje da su eventualne dvojbe oko spola bezimernih žrtava vjerojatno riješene tako da je



Dinko Šakić sa suprugom Nadom



sve valjda izbjegavajući spolnu diskriminaciju dva puta stavljeno na popis, a ti podaci su ionako neprovjerljivi i većini neprimjetni među tisućama navodnih žrtava. Nadalje, kod više od 1 200 navodnih žrtava s imenom i prezimenom nije navedena godina smrti, a kod njih je tridesetak umjesto godine smrti upisana zvjezdica (*) koja označuje nepouzdan podatak. Time popis automatski pada ispod zacrtanih mit-skih 80 000. Kod više od 5 000 navodnih žrtava, godina smrti označena je zvjezdicom, što znači da su autori popisa priznali da je to nepouzdan podatak. To neizravno znači da se kod više od 6 000 navodnih žrtava ne zna kada su i jesu li uopće stradali u Jasenovcu ili Staroj Gradiški. Riječ je o gotovo 8 posto svih navodnih žrtava s popisa. Kad se zbroje bezimeni i umrli tko zna kad i gdje, to iznosi nešto malo manje od 10 000 navodnih žrtava ili gotovo osminu popisa. Kad se nepouzdanim i neprovjerljivim podacima pribroje do sada publicirana imena lažnih žrtava s mreznoga jasenovačkog popisa²⁶, to je već gotovo sedmina popisa, što više od četiri puta premašuje i najtolerantniju razinu moguće pogreške.

Hrvatsko pravosuđe uvažilo je dokumentaciju ZKRZ-a samo kao „kontrolni dokaz“, no mnogo bolje nije prošao niti sporni popis iz 1964.



Ni jedan krunski dokaz nije ponuđen protiv Šakića. U trima antropološkim istraživanjima na području Jasenovca 1964., 1973. i 1986. pronađeno je 440 posmrtnih ostataka



kojemu je dijagnosticirana „metodološka manjkavost“, odnosno nemogućnost provjere navoda. Stoga su podaci Muzeja žrtava genocida i Saveznoga zavoda za statistiku iz Beograda iz 1998., temeljeni na istraživanju iz 1964., također prihvaćeni kao „kontrolni dokaz“. Umjesto krunskoga dokaza optužnica se održavala na klimavim nogama dvaju „kontrolnih dokaza“ koje, po definiciji pojma, treba usporediti i potvrditi nekim drugim dokazima. Unatoč ekshumacijama provedenima nakon završetka Drugog svjetskog rata, materijalni dokazi nisu podržavali

optužbu o „desecima tisuća žrtava“ jer je prilikom antropoloških istraživanja na Donjoj Gradini u lipnju 1964. pronađeno svega 284 ljudskih žrtava.²⁷ 1973. pronađeni su ostatci četiriju žrtava oko 700 m od spomenika Kameni cvijet u Jasenovcu, a tijekom drugoga istraživanja grobišta u Donjoj Gradini 1986. pronađeni su ostatci još 152 osobe. S obzirom na to da je Kolanović istaknuo da se u među dokumentima Zemaljske komisije nalaze dosjei optuženika za ratne zločine, pa tako i Šakićev, te da se u njemu, osim svjedočanstava logoraša, nalaze svega tri izvorna dokumenta -

diploma o odličju, platna lista te Šakićev potpis na dokument o otpustu triju logoraša²⁸ - optužaba u pomanjkanju drugih konkretnih dokaza nije preostalo drugo nego osloniti se na izjave svjedoka. „Jedan od najčvršćih elemenata u dokaznome postupku su na glavnoj raspravi bili svjedoci“, zaključila je u svome diplomskom radu o Šakićevu suđenju buduća doktorica pravnih znanosti i današnja zaposlenica Ministarstva pravosuđa RH Željka Burić.²⁹ Stoga je potrebno osvrnuti se na taj najčvršći element optužnice protiv Dinka Šakića.

(Nastavlja se)

1. Z. Paškov, Zvonimir Šeparović: Osudit ćemo i Zorana Milanovića!, <http://www.dnevno.hr/vijesti/svijet/zvonimir-separovic-osudit-emo-i-zorana-milanovica-806799#axzz4R35Tlb7l>
2. Igor Vukić, Desničarsko hrvatsko proljeće, 16.5.1998., <http://www.aimpress.ch/dyn/pubs/archive/data/199805/80516-024-pubs-zag.htm>
3. Boris Vlašić, Dinko Šakić: Nisam kriv, Jutarnji list, 15.3.1999., <http://www.monitor.hr/jutarnji/1999-03/16/sakic.htm>
4. Ivica Đikić, Simpatije za zločinca, 29.6.1998., <http://www.aimpress.ch/dyn/pubs/archive/data/199806/80629-020-pubs-zag.htm>
5. Vedrana Bobinac, Dinko Šakić proglašen krivim i osuđen na 20 godina zatvora, Vjesnik, 5.10.1999. <http://www.monitor.hr/clanci/dinko-sakic-proglasen-krivim-i-osuden-na-20-godina-zatvora/3970/>
6. Vedrana Bobinac, Dinko Šakić proglašen krivim i osuđen na 20 godina zatvora, Vjesnik, 5.10.1999.
7. Igor Došen, Dinko Šakić: Osuđen sam kao ratni zločinac na temelju lažnih dosjea Udbe!, Slobodna Dalmacija, 10.1.2001., <http://arhiv.slobodnadalmacija.hr/20010110/novosti2.htm>
8. Zapis sa suđenja Dinku Šakiću (Poslovni broj V K-242/98) iz ostavštine Dinka Šakića koje je Šakić ustupio koautorici ovoga teksta na korištenje tijekom prve faze istraživanja 2006.-2008. Svi navodi svjedoka sa Šakićeva suđenja u ovome tekstu preuzeti su iz istog izvora osim ako je navedeno drukčije.
9. Dokumenti iz ovog dosjea pregledani su u prvoj fazi istraživanja 2006.-2008. godine.
10. Aleksandar Maršavelski, In memoriam: Bogdan Zlatarić (1912.-1977.), Pravnik, Vol. 41, Br. 85, Prosinac 2007.
11. Večernji list, Biografije: Zvonimir Šeparović, <http://www.vecernji.hr/biografije/zvonimir-separovic-141>
12. Tomislav Jonjić, Kako se čistila Jugoslavija – Uz šezdesetu obljetnicu tragedije u Bleiburgu, Zatvorenik, svibanj 2005. (<http://www.hic.hr/bleiburg03.htm>)
13. Slučaj Šakić: Svjedočio Vladimir Žerjavić, <http://www.hrt.hr/arhiv/99/05/31/HRT0021.html>
14. Suđenje Šakiću: Svjedočio povjesničar Ivo Goldstein, <http://www.hrt.hr/arhiv/99/06/01/HRT0036.html>
15. Boris Vlašić, Dinko Šakić: Nisam kriv, Jutarnji list, 15.3.1999., <http://www.monitor.hr/jutarnji/1999-03/16/sakic.htm>
16. Suđenje Šakiću: Svjedočio ravnatelj Hrvatskog državnog arhiva, <http://www.hrt.hr/arhiv/99/06/02/HRT0033.html>
17. Suđenje Šakiću: Svjedočio ravnatelj Hrvatskog državnog arhiva, <http://www.hrt.hr/arhiv/99/06/02/HRT0033.html>
18. Hrvatski državni arhiv (HDA), f. 306, Zemaljska komisija za ratne zločine, kut. 379 serija Zh 28327.
19. O ovome su opširnije pisali Stipo Pilić i Blanka Matković u izvornom znanstvenom radu 'Poslijeratni zarobljenički logor Jasenovac prema svjedočanstvima i novim arhivskim izvorima', Radovi Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Zadru, Br. 56 (2014), str. 323-408.
20. Josip Kolanović, 'Holocaust in Croatia – Documentation and research perspectives', Arhivski vjesnik, Br. 39 (1996), str. 157-174.
21. Državni arhiv u Splitu, f. 553, Narodni odbor općine Solin, svež. 28, br. 2164/57, S-32/57. Blanka Matković i Josip Đukić, Dugopoljski žrtvoslov, Dugopolje, 2011., str. 102-103.
22. HDA, Projekt „Dotrščina“, ZM103/12-Z-2902.
23. <http://www.jusp-jasenovac.hr/Default.aspx?sid=6284>
24. Popis stanovništva, domaćinstava, stamova i poljoprivrednih gospodarstava, 31. ožujak 1991., Stanovništvo prema narodnosti po naseljima, Zagreb, 1992. /ISSN 0351 - 9740
25. <https://hr.wikipedia.org/wiki/Pavličani>
26. Službena stranica Hrvatske družbe povjesničara Dr. Rudolf Horvat, <http://croatiarediviva.com/jasenovac-materijali/>
27. HDA, f. 1241, Republički odbor Saveza udruženja boraca Narodnooslobodilačkog rata Hrvatske, kut. 174. Izvještaj antropologa.
28. Suđenje Šakiću: Svjedočio ravnatelj Hrvatskog državnog arhiva, <http://www.hrt.hr/arhiv/99/06/02/HRT0033.html>
29. http://www.zeljka-buric.com.hr/index.php/radovi.html?file=tl_files/pdf/DIPLOMSKI.pdf